

БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

(нова редакція)

1. Загальні положення

Становлення України як демократичної держави, входження її в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти. В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на *розвиток особистості дитини* як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства.

Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання. Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, формування механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих. Дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності.

Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про охорону дитинства", інших нормативних актах у галузі дитинства.

Засадами нового Базового компонента дошкільної освіти виступили:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості;
- збереження дитячої субкультури;
- створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей;
- пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;
- повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника;
- компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини;
- надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними;
- формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду.

Базовий компонент дошкільної освіти - це Державний стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. У ньому зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини 6 (7) років; сумарний кінцевий показник набутих компетенцій випускником дошкільного навчального закладу перед вступом його до школи.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає засвоєння її змісту, як завершеного етапу, розрахованого на весь період дошкільного дитинства, сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6 (7)

років життя, що забезпечує її повноцінний психофізичний та особистісний розвиток і психологічну готовність до навчання у школі. Визначені Базовим компонентом дошкільної освіти вимоги до обсягу необхідної інформації, життєво важливих умінь і навичок, системи ціннісних ставлень до світу та самої себе є обов'язковими для виконання всіма учасниками освітнього процесу в дошкільних закладах, незалежно від їх підпорядкування, типу і форм власності.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості навчально-виховного процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на *цілісний і загальний розвиток дитини*, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття у подальшому спеціальних знань та вмінь. Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку *індивідуальності дитини*.

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій - провідній для дітей дошкільного віку; руховій; природничій; предметній; образотворчій, музичній, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та ін.) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компетентний дошкільник поводить себе самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.

Розвиненість та зрілість емоційних, когнітивних, вольових психічних процесів надає дитині якісно нові можливості прояву свого "Я" у всіх видах діяльності. Дитина може діяти не тільки за зразком, але й на творчому рівні, що забезпечує гармонійне поєднання рушійних сил активності дитини, спрямованих на здобутті знань, умінь, навичок та реалізацію особистісних механізмів регуляції своєї поведінки для досягнення поставленої мети. Творчі діяльнісні досягнення дитини характеризують прояв її здібностей (рухових, комунікативних, пізнавальних, мовленнєвих, образотворчих, музичних та інших).

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки.

Подальший індивідуальний шлях розвитку особистості дитини продовжується в початковій школі. Підготовка дітей до школи має відповідати вимогам та критеріям оцінки **дошкільної зрілості дитини**. Така підготовка передбачає фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток дитини, готовність до взаємодії з довколишнім світом, розвиток специфічних видів діяльності дошкільників, які є фундаментальними для дошкільного дитинства та визначають і забезпечують адаптацію дитини до нового соціального статусу - школяра. Сформованість самосвідомості, адекватної ідентифікації себе зі своїм "Я", уміння співвідносити свої бажання, можливості та прагнення до здійснення мети діяльності, здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі, орієнтуватись у своїх основних правах і обов'язках - характеризує дошкільну зрілість дитини та її психологічну готовність до систематичного навчання у школі.

2. Зміст і структура Базового компонента дошкільної освіти

Базовий компонент визначає зміст і структуру дошкільної освіти за його інваріантною і варіативною складовими.

Інваріантна складова змісту дошкільної освіти формується на державному рівні і є обов'язковою для навчальних закладів різних типів і форм власності, що забезпечують реалізацію завдань дошкільної освіти. З огляду на важливість дошкільного дитинства як базового періоду для формування способів пізнання, розуміння та відображення внутрішньої (психічної) та зовнішньої (Всесвіт) картини світу, змістом Базового компонента дошкільної освіти визначено освітні лінії, що забезпечують засвоєння дитиною способів (механізмів) розвитку (саморозвитку), набуття знань, умінь і навичок дитини.

Інваріантну частину змісту дошкільної освіти систематизовано за освітніми лініями: "Особистість дитини", "Дитина в соціумі", "Дитина в природному довкіллі", "Дитина у світі культури", "Гра дитини", "Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі", "Мовлення дитини", що забезпечує неперервність змісту освітніх ліній дошкільної та початкової ланок. Виключення з інваріантної частини будь-якої з освітніх ліній порушує цілісність розвитку дитини на рівні дошкільної освіти і наступність її в початковій школі.

Варіативна складова змісту дошкільної освіти визначається дошкільним навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, навчальних закладів, індивідуальних освітніх запитів дітей та (або) побажань батьків, або осіб, які їх замінюють.

Організація життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх ліній, що включені до інваріантної та варіативної складових, дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти.

Освітня лінія "**Особистість дитини**" передбачає:

- формування позитивного образу "Я", створення бази особистісної культури дитини, її активної життєдіяльності;

- виховання в дитини позитивного ставлення до своєї зовнішності, сформованості основних фізичних якостей, рухових умінь, культурно-гігієнічних, оздоровчих навичок та навичок безпечної життєдіяльності. На кінець дошкільного періоду життя в дитини мають бути сформовані базові якості особистості: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоставлення, самооцінка.

Зміст освітньої лінії "**Дитина в соціумі**" передбачає формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Завдяки спілкуванню з дорослими, як носіями суспільно-історичного досвіду людства, в дитини з'являються інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає умінь узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства.

Зміст освітньої лінії "**Дитина у природному довкіллі**" містить доступні дитині дошкільного віку уявлення про природу планети Земля та Всесвіт, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля. Природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи виявляється у її природодоцільній поведінці: виважене ставлення до рослин і тварин, готовність включатись у практичну діяльність, що пов'язана з природою, дотримання правил природокористування.

Освітня лінія **"Дитина у світі культури"** передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до "змісту" предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання.

Освітня лінія **"Гра дитини"** передбачає розвиток у дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень.

Освітня лінія **"Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі"** передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (ігрова, трудова, сенсорно-пізнавальна, математична тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна освітня лінія спрямована на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Освітня лінія **"Мовлення дитини"** передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. Мова виступає "каналом зв'язку" для одержання інформації з немовних сфер буття, засобом пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички. Вивчення української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот передбачає залучення дітей інших національностей, які є громадянами України, до оволодіння українською мовою як державною на рівні вільного спілкування з іншими дітьми і дорослими, виховання інтересу та позитивного ставлення до української мови.

Кожна освітня лінія Базового компоненти дошкільної освіти завершується узагальненим визначенням результату освітньої роботи - сформованістю певного виду компетенцій.

3. Інваріантна частина

3.1. Освітня лінія "ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ"

Зміст освіти	Результати освітньої роботи
ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ	Усвідомлює цінність здоров'я, його значення для повноцінної життєдіяльності. Володіє елементарними знаннями про основні чинники збереження здоров'я. Розуміє значення для зміцнення

РОЗВИТОК

здоров'я і запобігання захворюванням загартування, щоденної ранкової гімнастики, плавання, масажу, фізіотерапії, правильного харчування, безпечної поведінки, гігієни тіла. Дотримується правил здоров'язбережувальної поведінки. Бере участь в оздоровчих та фізкультурно-розвивальних заходах, виявляє позитивне ставлення до національних та сімейних оздоровчих традицій. Знає про вплив основних природних чинників на стан здоров'я організму. Володіє найпростішими навичками загартування, виявляє інтерес до процедур загартування.

Визначає і правильно називає частини тіла та основні органи, їх елементарні функціональні можливості. Розуміє, що є шкідливим та корисним для організму. Орієнтується у призначенні органів чуттів, дотримується правил їх охорони. Усвідомлює, що людина народжується, проходить різні етапи життєвого шляху - дитинство, юність, зрілість, старість. Має елементарне уявлення про статеву належність. Орієнтується в ознаках своєї статевої належності; з повагою ставиться до протилежної статі.

Безпека життєдіяльності

Диференціює поняття "безпечне" і "небезпечне", усвідомлює важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Знає правила безпечного перебування вдома, в дошкільному закладі, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках. Орієнтується у правилах поведінки з незнайомими предметами та речовинами; пожежної та електробезпеки; користуванні транспортом; в основних знаках дорожнього руху тощо. Знає та може скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, міліція); усвідомлює, до кого можна звернутись у критичній ситуації. Володіє навичками безпечної поведінки при агресивному поведінні однолітків або дорослих.

Здоров'я та хвороба

Усвідомлює, що може бути здоровою і хворою, розрізняє відповідні стани. Орієнтується в основних показниках власного здоров'я (хороше самопочуття, відсутність больових відчуттів) та здоров'я оточуючих людей. Знає, що для зміцнення здоров'я й запобігання захворюванням корисні рухова діяльність, правильне харчування, безпечна поведінка, догляд за тілом. Виокремлює основні ознаки захворювання (висока температура тіла, біль, відсутність апетиту). Повідомляє дорослому про погане самопочуття, під його керівництвом виконує необхідні лікувальні процедури. Знає про існування різних захворювань, толерантно ставиться до хворих однолітків.

Знає, що розвиток людського тіла, його здоров'я залежать від повноцінного харчування. Називає основні групи продуктів харчування, відрізняє корисну їжу від шкідливої. Оперує назвами основних корисних напоїв, знає про їх роль для розвитку організму. Розуміє виняткове значення питної води для здоров'я, орієнтується в ознаках спраги й голоду. Дотримується вимог до розпорядку дня та культури харчування.

Гігієна життєдіяльності Самостійно виконує основні гігієнічні процедури. Без

нагадування дорослого користується основними гігієнічними засобами та предметами догляду; знає, що ними користуються індивідуально. Прагне бути охайною, володіє елементарними навичками особистої гігієни. Намагається контролювати власну поставу, усвідомлює вплив постави на здоров'я, зовнішню красу тіла, естетику рухів, виконує комплекс вправ для запобігання порушенням постави та плоскостопості.

Рухова активність та саморегуляція

Усвідомлює роль фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму, емоційно реагує на власні досягнення у руховій сфері (пластичність, виразність та естетика рухів). Здатна самостійно застосовувати руховий досвід у повсякденному житті, оцінює і регулює можливості власного тіла. Володіє основними рухами (ходьба, біг, стрибки, лазіння). Виконує з різних вихідних положень вправи з предметами та без них. Знає та свідомо дотримується правил у рухливих та спортивних іграх, цінує чесність, виявляє спритність. Володіє власним тілом, свідомо реагує на елементарні потреби організму, витримує відповідно віку фізичне навантаження. Виявляє вольові зусилля у руховій діяльності.

Здоров'язбережувальна компетенція

Обізнаність із будовою свого тіла, гігієнічними навичками за його доглядом; належністю до певної статті; продуктами харчування; основними показниками власного здоров'я, цінністю здоров'я для людини. Уміння виконувати основні рухи та гімнастичні вправи; застосовувати здобуті знання, вміння і навички щодо збереження здоров'я, не зашкоджуючи як власному, так і здоров'ю інших людей. Дотримання правил безпеки життєдіяльності.

САМОСТАВЛЕННЯ

Має уявлення про існування свого внутрішнього світу (думки, почуття, бажання, ставлення), виявляє інтерес до нього. Здійснює елементарні мисленнєві дії (аналіз, порівняння, узагальнення). Має свої уподобання, прихильності, інтереси. Знає, чого хоче (не хоче); може обґрунтувати своє ставлення. Орієнтується в основних емоціях і почуттях; диференціює добро і зло. Встановлює причинно-наслідкові та смислові зв'язки між подіями життя, своїми переживаннями та виразом обличчя, передає свої почуття мімікою, жестами, словами. Адекватно реагує на різні життєві ситуації, намагається стримувати негативні емоції; співвідносить характер емоційної поведінки з її наслідками для інших. Передбачає результати своєї діяльності, знає їх значення для себе і тих, хто поряд, усвідомлює свою відповідальність за вчинене; здатна досягати поставленої мети.

Самосвідомість

Оперує займенником "Я", вирізняє себе з-поміж інших, усвідомлює, що може обходитися своїми силами, вміє знайти спільне і відмінне між собою та іншими. Має певну думку про себе, може сформулювати узагальнене судження про себе. Розуміє, що власне ім'я вказує на її індивідуальність, статеву належність. Радіє своєму імені, усвідомлює, що прізвище та ім'я по батькові вказують на її належність до роду, своєї родини, її

традицій і звичаїв. Вміє порівняти себе (досягнення, якості, вчинки) з іншими. Усвідомлює зв'язок своєї самооцінки з реальними досягненнями та оцінками авторитетних дорослих. Співвідносить свої домагання з можливостями, успіхами та невдачами; розуміє, чим викликане позитивне і негативне судження про неї інших. Орієнтується у своїх чеснотах і вадах, виявляє самоповагу, елементарну гідність. Прагне утвердитись у своїх моральних якостях, виявляє впевненість у своїх можливостях. Розуміє, що самовихваляння є негативним проявом, який зачіпає гідність іншої людини.

Усвідомлює і переживає своє минуле і сьогодення, орієнтується у майбутньому, пов'язує з ним свої елементарні плани; може назвати основні ознаки різних вікових періодів (дитинство, юність, зрілість, старість). Знає, що минуле, сьогодення і майбутнє залежать від обставин життя і здатності допомагати самій собі. Пов'язує із сьогоденням і майбутнім переважно позитивні зміни і події. Орієнтується у своїх основних правах і обов'язках, усвідомлює їх значення та відмінності.

Особистісно-оцінна компетенція

Обізнаність дитини з образом самої себе, своїм "Я", її місцем у системі людської життєдіяльності (у сім'ї, групі однолітків, соціально-комунікативному просторі, в різних видах діяльності). Здатність до самооцінки, довільної регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях, позитивного ставлення до власного внутрішнього світу (мотиви, ціннісні орієнтації, бажання і мрії, почуття тощо), оптимістичного світовідчуття щодо свого сьогодення і майбутнього.

3.2. Освітня лінія "ДИТИНА В СОЦІУМІ"

Зміст освіти

Результати освітньої роботи

СІМ'Я

Усвідомлює зміст понять "сім'я", "сімейні традиції" (склад, ознаки: спільне проживання, взаємна турбота, любов, доброзичливість, сімейні обов'язки, повага та гідне ставлення до членів сім'ї, збереження сімейних традицій). Розуміє, що батьки - найрідніші люди, які доглядають та виховують своїх дітей, ставиться до них з любов'ю та повагою, турбується про них; відгукується на їхні звернення, прохання, дотримується порад дорослих. Знає, що рідні брати-сестри - це діти, народжені в одній сім'ї. Встановлює й підтримує доброзичливі, дружні стосунки з ними, ставиться до них з любов'ю. Турбується про рідних братів-сестер, дослуховується до старших, опікується молодшими.

Знає, що дідусь та бабуся доводяться батьками татові та мамі. Поважає їх, піклується про їхнє здоров'я, самопочуття; шанобливо ставиться до них. Дбає про них, допомагає, не ображає їх своїми висловами, вчинками та поведінкою. Дотримується правил сімейного співжиття. Усвідомлює обов'язки кожного члена сім'ї, намагається виконувати свої, підтримує порядок у своєму помешканні, розуміє внесок кожного члена сім'ї у її добробут. Співчуває хворим членам родини, прагне надати посильну допомогу.

РОДИНА	Знає, що родина об'єднує усіх родичів матері та батька, усвідомлює ступінь рідства. Ініціює підтримання родинних зв'язків, виявляє інтерес до спільних родинних справ, свят, зустрічей, фото- та фільмотек тощо. Бере участь у складанні історії роду, веденні родовідного дерева. Відчуває себе повноцінним членом родини. Прагне бути в присутності рідних "самим собою", розраховує на розуміння і захист. Помічає зовнішню та внутрішню схожість і несхожість із рідними. Прагне діяти так, щоб не засмутити близьких, викликати в них почуття задоволення. Виявляє чуйність та уважність; стримує свої бажання, якщо вони заважають рідним; прагне бути причетною до спільних турбот і проблем сім'ї.
Родинно-побутова компетенція	Обізнаність із нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; здатність їх дотримуватися; уміння підтримувати доброзичливі, дружні, довірливі стосунки в родинному колі, виявляти турботу і любов до рідних і близьких членів родини.
ЛЮДИ	Вирізняє знайомих людей з-поміж інших як таких, які добре знають один одного (друзі, товариші, сусіди, співробітники батьків, працівники дошкільного закладу тощо), привітно вітається. Усвідомлює, що знайомі можуть бути як серед дорослих, так і дітей. При зустрічі впізнає знайомих, із власної ініціативи чи у відповідь на звернення виявляє готовність і здатність доброзичливо спілкуватися з ними. Вміє вислухати дорослого, відповісти на запитання, відгукнутися на прохання, пропозицію, виявляє чемність у ставленні до них.
Дорослі	Відкрита для контактів з дорослими людьми різного віку, статі, національності, соціального статусу. Розуміє, що доросла людина володіє професією, має роботу, сім'ю, виховує дітей, турбується про своїх батьків. Виявляє повагу до дорослих. Усвідомлює свою залежність від старшого покоління, приймає опіку. У зверненнях до них та власних діях виявляє повагу, готовність допомагати. З повагою ставиться до людей похилого віку. Прагне бути схожою на рідних та авторитетних дорослих.
Діти	Розуміє, що чужі - це люди, які між собою не знайомі (перехожі на вулиці, пасажири у транспорті, відвідувачі магазину, глядачі в театрі тощо); поводить з ними обачно, стримано, чемно. У разі нагальної потреби (загубилась у натовпі, магазині, іншому людному місці) може звернутися за допомогою до незнайомої людини - до водія чи контролера в транспорті, продавця чи охоронця (міліціонера) в магазині тощо. Користується елементарними правилами самозбереження: не бере від незнайомців солодощі, іграшки, не зваблюється пропозицією покататися на машині, не розповідає чужим про себе, свою сім'ю, родину, місце проживання тощо. Здатна входити в контакт з різними за віком дітьми, налагоджує з ними активну взаємодію, спілкування. У колі молодших відчувається старшою, а зі старшими - молодшою; усвідомлює свої можливості, дотримується норм спілкування. Виявляє інтерес і прагнення брати участь у будь-якій спільній справі (грі, продуктивній діяльності), ділиться своїм досвідом, уміннями, знаннями, підтримує загальну для всіх мету діяльності. Домагається визнання себе іншими дітьми, прагне бути доречною,

бажаною у спілкуванні, грі тощо.

Самостійно встановлює й підтримує партнерські, ділові та особисті контакти з іншими дітьми, володіє правилами поведінки в конфліктних ситуаціях. Відчуває межу припустимої поведінки. Уникає гострих суперечок, намагається порозумітися. Передбачає наслідки своїх негативних дій, розуміє причини виникнення непорозумінь. Може визнати свою провину, поступитися власними інтересами. Знає та використовує слова-пояснення, виправдання, вибачення.

Група

Орієнтується в тому, що група - це об'єднання, яке виникає на основі особистих симпатій, емоційних взаємин між її членами. Обізнана з віковими групами дітей дошкільного віку у навчальних закладах (молодша, середня, старша). Усвідомлює, що групу гуртують спільні цінності, щирість та відвертість стосунків, довіра, певні поведінкові норми; прихильне ставлення один до одного. Розуміє, що дружба - це прояв взаємної довіри, відданості, поваги між людьми. Ініціює дружні стосунки з тими, кому симпатизує, усвідомлює, що дружбою треба дорожити. Орієнтується в тому, що кожна країна має свою територію, на якій проживають люди з різним кольором шкіри, волосся, розрізом очей тощо. Вони мають свою культуру, звичаї, мову. Розуміє, що всі народи світу прагнуть миру й щасливого життя.

Соціально-комунікативна компетенція

Обізнаність із різними соціальними ролями людей (знайомі, незнайомі, свої, чужі, діти, дорослі, жінки, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молоді, літні тощо); з елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин; уміння дотримуватись їх під час спілкування. Здатність взаємодіяти з людьми, які її оточують: узгоджувати свої дії, поведінку з іншими; усвідомлювати своє місце в соціальному середовищі; позитивно сприймати себе. Вміння співпереживати, співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях.

3.3. Освітня лінія "ДИТИНА У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ"

Зміст освіти

Результати освітньої роботи

ПРИРОДА ПЛАНЕТИ "ЗЕМЛЯ"

Має загальне уявлення про життя людей на планеті Земля, яка має форму кулі (глобус) та складається з повітря, суші (материки, острови) і води (океани, моря, річки, озера). Знає, що повітря знаходиться навколо нас, ним дихає все живе. Розрізняє ознаки повітря (холодне, тепле, гаряче, вологе, сухе), розуміє їх залежність від пори року. Усвідомлює, що вітер - це рух повітря; він може бути сильним, слабким, поривчастим; може приносити користь і шкоду.

Має уявлення, що тверда поверхня планети - суша, має різну форму (рівнини, пагорби, гори, яри). Знає, що на суші люди будують житло, обробляють ґрунт - родючий шар поверхні. Розуміє значення води, повітря, поживних речовин для життя рослин, тварин, життєдіяльності людей. Має уявлення, що в надрах планети знаходяться корисні копалини (вугілля, газ, нафта

тощо), їх добувають і використовують люди.

Знає, що на Землі вода знаходиться у річках, озерах, морях, океанах, льодовиках та під землею; вода океанів і морів солоні, а в річках і озерах переважно прісна; у воді живуть тварини, ростуть рослини; вода необхідна всім живим істотам. Розрізняє стани води (рідкий, твердий, газоподібний - пара). Володіє елементарними знаннями про надходження води до людських осель, її використання для вироблення енергії для освітлення та опалення будівель, господарських та побутових потреб, для проведення гігієнічних процедур тощо.

Явища природи

Має елементарне уявлення про природні явища на планеті Земля та сезонні зміни в природі. Називає пори року, їх прикмети, характерні ознаки. Може схарактеризувати зміни в природі кожної пори року (стан погоди, рослин, поведінка тварин). Розуміє залежність змін від кількості сонячного світла, тепла. Охоче спостерігає за змінами та вміє вести календарі погоди і природи; помічає характерні особливості природних явищ, пояснює їх вплив на рослини і тварини, життєдіяльність людей.

Усвідомлює, що хмари рухаються завдяки вітру над поверхнею Землі; що хмарне небо віщує зміну погоди (із хмар вода випадає дощем, зливами, градом); зливи супроводжуються вітром, блискавками, громом; після грози може з'явитися веселка. Розуміє, що град - це льодові кульки, які можуть зашкодити рослинам, тваринам, людям, спорудам; блискавка може бути небезпечною для людей, тварин. Вміє безпечно поводитися під час грози.

Знає, що взимку із хмар випадає сніг; розрізняє сухий і вологий сніг, характеризує його (холодний, пухкий, крихкий, липкий, м'який, пористий). Усвідомлює значення снігового покриву для рослин і тварин. Має уявлення про заметіль, хуртовину, ожеледицю, їх вплив на стан природи. Вміє одягатися та поводитися під час несприятливої зимової погоди. Знає, що навесні стрімко тане сніг, вода струмками збігає до річок, спричиняє скресання льоду; через танення снігу, льоду річки розливаються, виходять із берегів.

Має уявлення: про шторм як бурю на морі (океані), що супроводжується сильним поривчастим вітром, високими хвилями; про посуху, що є наслідком відсутності дощів на певній території впродовж тривалого часу. Усвідомлює, що посуха спричиняє висихання ґрунту, загибель рослин, ускладнення життя та харчування тварин і людей.

Орієнтується в основних властивостях вогню: корисних (зігріває, допомагає приготувати їжу) та небезпечних, руйнівних (швидко розповсюджується, знищує все на своєму шляху). Знає, що пожежу може спричинити блискавка, небезпечне поведіння людини з вогнем (багаття в лісі, недопалки тощо). Володіє елементарними навичками правильного поводження з вогнем. Має

елементарні уявлення, що землетрус - це коливання поверхні Землі різної сили (слабке, сильне), який може зруйнувати споруди, спричинити загибель людей; що виверження вулканів супроводжується викидом на поверхню попелу, розпеченої лави.

Рослини

Розрізняє і називає найпоширеніші у своїй місцевості: дерева, кущі, трави; дикорослі й культурні рослини; ягоди і гриби. Має уявлення про лікарські властивості рослин найближчого природного оточення. Знає, що рослини виділяють кисень, окремі з них забезпечують їжею тварин, людей, називає будову рослин. Усвідомлює, що рослини потребують достатньо світла, води, поживного ґрунту, змінюються під час росту. Має елементарні уявлення про вплив погодних умов на стан рослин. Спільно з дорослим вирощує рослини та доглядає за ними.

Гриби

Здатна розрізняти найпоширеніші їстівні та отруйні гриби, ягоди, дотримуватися правил безпечної поведінки з ними.

Тварини

Усвідомлює різноманітність тваринного світу. Розрізняє найпоширеніші тварини: черви, молюски, павуки, комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі; оперує їхніми назвами, описує середовище існування. Орієнтується в особливостях: зовнішньої будови, живлення, пересування, захисту, поведінки. Називає основних представників тварин свого регіону; диких і свійських тварин; знає місце їхнього існування, облаштування житла, значення в природі та житті людей. Спільно з дорослим вміє доглядати за тваринами.

Орієнтується в тому, що рослини і тварини живуть у певному природному (ліси, луки, водойми, степи, гори) і спеціально створеному (ставки, акваріуми, оранжереї, теплиці, ботанічні сади) середовищі; живі істоти пристосовуються до умов середовища. Знає про корисні та шкідливі рослини і тварини, їх важливість в життєдіяльності людини.

ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ Орієнтується в тому, що природне довкілля та життєдіяльність людини взаємопов'язані; люди обробляють землю для вирощування харчових та технічних культур; наземними, повітряними та водними шляхами здійснюється переміщення людей, різноманітних вантажів тощо. Розуміє, що природне довкілля змінюється внаслідок людської діяльності. Має уявлення, що люди здійснюють природоохоронні заходи для збереження та відновлення рослин і тварин, які зникають. Володіє знаннями про життєдіяльність людини у природному довкіллі свого регіону.

ВСЕСВІТ

Орієнтується у тому, що Всесвіт - це безліч зірок, планет, може назвати деякі з них. Володіє елементарною інформацією про Сонячну систему, в центрі якої знаходиться Сонце - джерело світла і тепла. Розуміє, що планети різні за розміром, але всі менші за Сонце. Має уявлення, що Земля робить один оберт навколо Сонця за рік, під час обертання вона по-різному освітлюється і нагрівається його променями, що спричиняє сезонні зміни. Знає, що Місяць - супутник Землі; має форму кулі, його добре видно на

**Природничо-
екологічна
компетенція**

небосхилі у вечірні та нічні години; що за допомогою телескопів можна побачити зорі, планети, Місяць. Володіє елементарною інформацією про можливості вивчення Всесвіту за допомогою супутників, космічних кораблів, станцій.

Обізнана з природним середовищем планети Земля та Всесвітом як цілісним організмом, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди, Сонце, Місяць тощо; усвідомлює їх значення для діяльності людини, для себе. Сприймає природу як цінність, виокремлює позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи, доволіно регулює власну поведінку в природі.

Усвідомлює себе частиною великого світу природи; знає про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси; виявляє інтерес, бажання та посильні зусилля щодо природоохоронних дій. Знає про необхідність дотримання людиною правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств, використання води, електричної та теплової енергії в побуті; прикладає домірні зусилля зі збереження, догляду та захисту природного довкілля.

3.4. Освітня лінія "ДИТИНА У СВІТІ КУЛЬТУРИ"

**Зміст освіти
ПРЕДМЕТНИЙ
СВІТ**

Результати освітньої роботи

Житло

Виявляє інтерес до предметного світу. Оперує поняттями "житло", має уявлення про традиційне українське житло. Розрізняє інтер'єри міської квартири та сільської оселі. Розуміє роль житла в житті людини, взаємозв'язок між потребами людини в теплі, світлі, воді та функціонуванням різних технічних комунікацій і відповідних установ. Цінує атмосферу рідної домівки; усвідомлює, що затишок і порядок в оселі залежить від її мешканців; самостійно впорядковує власні речі, іграшки тощо.

Усвідомлює, що для життєдіяльності людині потрібні предмети побуту і вжитку. Оперує узагальнюючими поняттями "меблі", "білизна", "побутові прилади", "посуд" тощо. Називає основні технічні засоби та побутове приладдя, що використовується в домашньому господарстві. Знає, як користуватися та безпечно поводитися з ними. Знаходить у предметному середовищі знайоме і незнайоме; виділяє схоже, відмінне; визначає безпечне і небезпечне; цінує сімейні реліквії, отримані в спадщину. Називає адресу свого проживання (населений пункт, вулиця, номери будинку, квартири).

**За
межами
житла**

Орієнтується у предметному довкіллі за межами житла. Знає назви вулиць, прилеглих до свого будинку. Визначає місцезнаходження навчального закладу, магазину, аптеки, поліклініки, стадіону, пояснює, як до них дістатися. Знає, що вулиця поділяється на проїзну та пішохідну частини, називає різні види транспорту, їх призначення, характерні особливості. Обізнана з правилами дорожнього руху та

Предметно-практична діяльність

керується ними.

Усвідомлює, що довколишній предметний світ - рукотворний, створений для задоволення потреб людини та завдяки людській праці. Має елементарні знання про виробництво різних предметів ужитку, технічних приладів та знарядь, засобів пересування та зв'язку, продуктів харчування, гігієни, оперує їх назвами. Виявляє ціннісне ставлення до результатів людської праці, розуміє її необхідність і мотивацію, зв'язок із життєвими потребами, станом здоров'я. Знає про професійну зайнятість батьків, найближчих родичів; багатоманітність професій у різних сферах діяльності людини, називає найпоширеніші. Розуміє відмінність між власною діяльністю і виробничою діяльністю дорослої людини.

Охоче займається предметно-практичною діяльністю, активно долучається до самообслуговування, праці в природі, господарсько-побутової. Прагне до якісного виконання трудових доручень тощо. Виявляє готовність брати участь у суспільно значущій діяльності спільно з дорослими та іншими дітьми, отримує задоволення від колективної праці. Вміє визначити мету, завдання, спрогнозувати кінцевий результат, спланувати послідовність дій, узгодити власні дії з діями партнерів. Свідомо добирає адекватні прийоми роботи, знаряддя праці, матеріали; обізнана з властивостями, технологією їх використання. Дотримується правил безпечної діяльності. Намагається відійти від зразка, виявляє фантазію, винахідливість. Самостійно долає труднощі, прагне довести розпочату справу до завершення. Виявляє працелюбність, відповідальність, організованість. Здатна оцінити результат своєї роботи та однолітків, внести корективи, виправити помилки. Бережно ставиться до рукотворних виробів (власних та інших дітей).

Має уявлення про заощадливе ведення домашнього господарства, вміє оощадливо ставитися до речей, грошей. Розрізняє соціальні ролі "покупець", "продавець", поняття "товар", "гроші", "заощадливий", "недбайливий". Використовує різні предмети за призначенням, дбайливо до них ставиться, дотримується умов догляду і зберігання.

Предметно-практична компетенція

Обізнана із предметним світом, його особливостями в межах житла (предмети побуту, вжитку) і поза ним (транспорт, споруди закладів соціального і громадського призначення тощо), виготовленням предметів довкілля. Орієнтується у предметному середовищі за місцем проживання, дотримується елементарних правил поведінки на вулицях і дорогах. Користується побутовими предметами за призначенням. Обізнана з працею дорослих, виявляє інтерес і повагу до і професій, бере участь у спільній праці з дорослими, дітьми; творчо виявляє себе у самостійній предметно-практичній діяльності. Застосовує елементарні економічні поняття; оощадливо ставиться до речей, грошових коштів.

**СВІТ
МИСТЕЦТВА**

Сприйняття мистецтва

Сприймає і усвідомлює мистецтво як результат творчої діяльності людини, виявляє емоції і почуття від побачених і почутих мистецьких творів; вибірково ставиться до окремих видів мистецької діяльності. Сприймає твір мистецтва цілісно, елементарно аналізує засоби художньої виразності. Вирізняє специфіку образу мистецтва -

образотворчого, музичного, танцювального, театального, літературного. Яскравість образу пов'язує з кольорами, формою, пропорціями, звуками, ритмами, динамікою, темпами, рухами, мімікою, жестами, римами, монологами, діалогами. Вирізняє просту аналогію між змістом твору і життям.

Ціннісне ставлення мистецтва

Виявляє власне ціннісне ставлення до українських мистецьких традицій, до фольклору, до мистецьких творів художників, композиторів, музикантів, співаків, танцівників, режисерів, акторів, поетів, письменників. Називає прізвиська, твори улюблених вітчизняних та зарубіжних митців, пригадує їх зміст, порівнює твори. Вирізняє українське декоративно-прикладне мистецтво (петриківське, васильківське, київське, опішнянське, косівське, ужгородське), своєрідність українських пісенних жанрів (колискові, колядки, щедрівки, заклички), музично-танцювальних (гопак, гуцулка, полька, коломийка, хоровод). Виокремлює жанри народного, класичного і сучасного вітчизняного та світового мистецтва: портрет, пейзаж, натюрморт, побутовий; пісню, марш, танець; спектакль у ляльковому, музично-драматичному, балетному театрі; казку, вірш, оповідання.

Художньо-продуктивна діяльність

Виявляє інтерес до різних видів візуального мистецтва: декоративно-прикладного, живопису, графіки, скульптури, архітектури, дизайну. Відображає власні життєві враження, почуття, навички в образотворчій діяльності: малюванні, ліпленні, аплікації, конструюванні. Володіє технічними прийомами роботи з різними матеріалами, елементарною художньою майстерністю; створює образ різними засобами і техніками, творчо застосовує виражальні можливості лінії, кольору, композиції, ритму для реалізації свого задуму; застосовує дизайнерські уміння у грі та побуті. Фантазує, експериментує, змішуючи кольори, вигадуючи оригінальну композицію, змінюючи і створюючи нову форму.

Образотворча

Музична

Має уявлення про вокальну та інструментальну музику, основні музичні жанри (пісня, марш, танець); охоче слухає і оцінює музичні твори, переймається емоціями і почуттями; виразно співає дитячі пісні; володіє елементарною технікою виконання хороводів, танців, музичних ігор, рухів; відтворює на дитячих музичних інструментах прості ритмічні мелодії, має досвід індивідуального та колективного виконання твору. Виявляє музичальність, уміння передавати настрій, емоції, почуття через музично-рухову і пісенну творчість, музикування; виявляє елементарні уміння музичної інтерпретації, варіювання, імпровізації. Творчо співпрацює з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах і святах.

Театральна

Орієнтується в основних видах театального мистецтва, вирізняє гуманний зміст і колективний характер театальної вистави; виявляє особисту позицію, інтегровані навички під час перевтілення у сценічний образ (позитивний, негативний), створює його за допомогою експресивних засобів (мовлення, міміка, жести, рухи, музика, танці, спів). Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в дію. Творчо застосовує художньо-мовленнєвий і музично-пластично-пісенний досвід у театралізації гри, сценки, самостійно

вигаданої казки, творів інших літературних жанрів.

Літературна

Цілісно відтворює зміст поетичного та прозового твору, ідентифікує почуття та вчинки персонажів з власними, висловлює особисту позицію; вирізняє зачин, основну частину, кінцівку, повтори в казці, оповіданні. Уміє декламувати вірші напам'ять, переказувати українські народні казки, застосовувати усну народну творчість в іграх, інсценуванні, розвагах, фольклорних святах. Вдається до римування, словотворчості, гуманних змін і продовження казки, оповідання, виявляє навички образного мовлення. Виявляє творчу активність, інтерес до улюблених літературних творів, самостійно інтегрує в них елементи інших мистецьких діяльностей (спів, образні рухи, малюнки-декорації, маски).

Художньо-продуктивна компетенція

Сприймає мистецький твір з позиції краси, вирізняє його як естетичний. Виявляє себе емоційно сприйнятливим та естетично чуйним цінителем, слухачем, глядачем, виконавцем; емоційно-ціннісно ставиться до проявів естетичного в житті. Реалізує здатність насолоджуватись мистецтвом, пізнавати образну специфічність мистецтва і дотичну інформацію. Переймає духовний потенціал мистецького твору у власний досвід, виховує в собі риси улюблених персонажів. Володіє комунікативними навичками спілкування з приводу змісту і краси твору, його засобів. Із задоволенням наслідує мистецькі зразки - образотворчі, музичні, танцювальні, театральні, літературні. Охоче інтегрує в творчих завданнях власні інтереси, уподобання, цінності, набутий мистецький досвід діяльності сприйняття і відтворення прекрасного (уміння, навички). Випромінює благополуччя під час мистецької творчої діяльності; має навички рефлексії стосовно власного мистецького досвіду; виявляє художню активність як складову особистісної культури.

3.5. Освітня лінія "ГРА ДИТИНИ"

Зміст освіти

Результати освітньої роботи

ГРА ПРОВІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ЯК Надає перевагу грі як провідній діяльності. Зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, використовує власний досвід для створення ігрових задумів; реалізує в них свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби. У власній грі відтворює знання та моральні уявлення, задовольняє інтерес до довколишнього, творчо відображає діяльність, взаємини дорослих, реальні та уявлювані події, ситуації. Активно відтворює свої життєві враження у рольовій грі, використовуючи виразні засоби. Може самостійно реалізувати власні ігрові задуми, обирати ігри, іграшки. Бере участь у різних видах ігор: сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом, діалогом, режисерських, театралізованих, українських народних іграх. Грає на самоті, об'єднується з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань. Дотримується рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування.

Сюжетно-рольова гра Розуміє, що гра має сюжет; ініціює, обирає, підтримує та вибудовує різні сюжети; розгортає, збагачує ігровий задум. Урізноманітнює сюжет гри, відображає в ньому реальні чи уявні події з особистого життя та людей із найближчого оточення, творчо застосовує набуті уявлення про довколишній світ. Відповідально ставиться до вибору та виконання ігрової ролі, відтворює в ній не лише побутові дії, а й характерні особливості персонажів, міжособистісні стосунки; може і виконувати роль за себе та за іншого персонажа (реального чи уявного). Усвідомлює необхідність дотримання правил гри, їх призначення, контролює виконання правил усіма учасниками гри. Може самостійно запропонувати нове правило для ефективного перебігу гри. Раціонально використовує предметно-ігрове середовище для реалізації ігрових задумів, здійснює заміщення на рівні ігрових дій, предметів, подій.

Конструкторсько-будівельні ігри Виявляє інтерес і бажання до відображення широкого кола об'єктів довколишньої дійсності, використовуючи при цьому попередньо набутий досвід діяльності з різними конструкторами (в тому числі LEGO), природним та штучним матеріалом; уміє плановано розглядати предмети і споруди, виокремлювати в них основні складові конструкції, їх співвідношення за розмірами, формами, розташуванням; створює власні роботи за зразком, умовою, задумом; добирає і необхідний матеріал, деталі; використовує різні способи створення будівлі та елементи оздоблення; вміє діяти послідовно, злагоджено з іншими учасниками, здатна аналізувати результати власної та спільної діяльності.

Іграшка

Знає, впізнає і називає різні види іграшок: образні - ляльки (хлопчики, дівчатка, жінки, чоловіки, бабусі, дідусі) та іграшки, що зображують тварин і птахів; сенсорно-дидактичні (геометричні фігури і втулки, мозаїка, кільця, бірюльки, дїжки, палички, розбірні матрешки і пірамідки та ін.); глиняні, м'які, дерев'яні, металеві українські народні іграшки (тварини, птахи, ляльки, посуд, писанки, сюжетні дерев'яні іграшки, свищики тощо) та місце їх виготовлення (Опішне, Косів, Яворів тощо); конструктивно-будівельні, спортивні, технічні, іграшки-саморобки, настільно-друковані. Використовує іграшки відповідно до призначення та їх змісту. Має уявлення про варіативні можливості використання різних іграшок. Сприймає іграшки як образ предмета реального чи казкового світу, розуміє її зовнішні особливості; бережливо ставиться до іграшок, дотримується порядку в ігровому куточку.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ГРІ

Усвідомлює себе активним учасником ігрової діяльності. Домагається визнання іншими дітьми своїх успіхів, визнає якісне виконання ролі іншими. Узгоджує у ході гри свої та інших дітей бажання і можливості. Усвідомлює, що в грі є обов'язки: діяти у відповідності з правилами, справедливо розподіляти ролі та іграшки, узгоджувати особистісні інтереси з груповими тощо. Самостійно визначається із сюжетом гри, засобами виразності, змістом ігрових дій, вибором іграшок. Відповідально ставиться до обов'язків, пов'язаних із роллю. Виявляє творчість, імпровізацію, пропонує оригінальні ідеї для покращення гри. Обирає для гри безпечне місце та атрибути.

Ігрова компетенція

Обізнаність різними видами іграшок; здатність їх використовувати в самостійних іграх; організувати різні види ігор (рухливі, народні, ігри з правилами, сюжетно-рольові тощо) відповідно до їх структури (уявлювана ігрова ситуація, ігрова роль, ігрові правила); реалізовувати власні ігрові задуми; дотримуватись ігрового партнерства та рольових способів і поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри.

3.6. Освітня лінія "ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ"

Зміст освіти

Результати освітньої роботи

СЕНСОРНІ ЕТАЛОНИ

Знає назву сенсорних еталонів: колір, форма, величина (їх види, ознаки, властивості); користується словами, що їх характеризують (кольори та їх відтінки; форми - об'ємні, площинні: циліндр, куб, прямокутник, трикутник тощо); визначає форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталону. Вміє порівнювати предмети за кольором, формою, величиною, виділяти в них схожі та відмінні ознаки. Розрізняє і називає властивості і якості предметів (гладкий, шорсткий, м'який, металевий, дерев'яний, скляний, бавовняний тощо). Класифікує предмети та їх сукупності за кількісними та якісними ознаками; оперує множинами (посуд, одяг, тварини тощо); упорядковує об'єкти в напрямку зростання чи зменшення певної ознаки та за їх розміщенням.

Орієнтується у просторі на основі його безпосереднього сприйняття та словесного позначення просторових категорій (місцеположення, віддаленість); визначає своє місцезнаходження відносно об'єктів, що її оточують, розташування предметів і об'єктів у просторі (близько, далеко, ліворуч, праворуч, всередині, під, над, біля, зверху, знизу, назад, вперед). Орієнтується на площині аркуша паперу, книги; вміє складати орнаменти, малюнки з використанням геометричних фігур, різних за величиною, формою, кольором.

Визначає, встановлює часову послідовність подій, користується словами "вчора", "сьогодні", "завтра", "раніше", "пізніше", "зараз", "спочатку", "тепер", "давно", "скоро". Розуміє властивості часу, володіє часовими поняттями (на світанку, в сутінках, о півдні, о півночі, доба, тиждень, місяць, рік). Має уявлення про причинно-часові залежності ритмічних природних явищ: тривалість секунди, хвилини, години. Спробається визначити час за допомогою годинника, знає, що година складається із хвилин, оцінює часові інтервали. Називає порядок та пояснює послідовність пір року, днів тижня, частин доби; встановлює причинно-наслідкові зв'язки між різними явищами в природному та соціальному довіллі.

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ

Виявляє інтерес до довкілля та самої себе. Активно сприймає предмети, об'єкти, людей, події. Спостережлива, кмітлива, допитлива, вміло використовує побачене і почуте раніше, робить спроби самостійно доходити висновків. Знаходить нове у знайомому та знайоме в новому; радіє зі своїх відкриттів. Надає перевагу новим, незнайомим завданням,

що потребують розумових зусиль. Планує свою пізнавальну діяльність, втілює її на практиці; змінює, в разі необхідності, свої плани, поведінку. Виявляє інтерес до дослідництва, експериментує з новим матеріалом; за допомогою моделей матеріалізує математичні, логічні, часові відношення, використовує умовно-символічні зображення тощо.

Сенсорно-пізнавальна компетенція

Виявляє пізнавальну активність, спостережливість, винахідливість у довірливості; вирізняється позитивною пізнавальною мотивацією; моделює, експериментує в довірливості за допомогою вихователя і самостійно, використовуючи умовно-символічні зображення, схеми. Орієнтується в сенсорних еталонах (колір, форма, величина), їх видах, ознаках, властивостях; у часі і просторі; оволодіває прийомом узагальнення, класифікації, порівняння і зіставлення.

ЕЛЕМЕНТАРНІ МАТЕМАТИЧНІ УЯВЛЕННЯ

Усвідомлює зміст понять "число", "цифра", "лічба", "рахунок", "задача". Має уявлення про натуральний ряд чисел. Лічить у межах 10 у прямому та зворотному порядку; користується кількісними та порядковими числівниками. Знає цифри від "0" до "9". Визначає кількісний склад числа в межах 10. Порівнює суміжні числа. Складає числа із двох менших; розуміє і оперує поняттям "на 1(2) одиниці менше / більше".

Уміє виділяти в предметах, об'єктах окремі частини, поділяє ціле на окремі частини, за частинами визначає ціле. Здійснює найпростіші усні обчислення на додавання та віднімання. Розв'язує елементарні математичні задачі; складає задачі-драматизації (про себе, свою сім'ю, найближче природне і предметне оточення) та задачі-ілюстрації (відтворюють знання дітей про довірливості, їхнє життя), пропонує власний спосіб їх розв'язання.

Математична компетенція

Виявляє інтерес до математичних понять, усвідомлює і запам'ятовує їх; розуміє відношення між числами і цифрами, склад числа з одиниць і двох менших (у межах 10); обізнана зі структурою арифметичної задачі; вміє розв'язувати задачі і приклади на додавання і віднімання в межах 10.

3.7. Освітня лінія "МОВЛЕННЯ ДИТИНИ"

Зміст освіти

ЗВУКОВА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Результати освітньої роботи

Розрізняє мовні і немовні, близькі і схожі звуки рідної мови; має розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання; регулює темп мовлення та гучність голосу залежно від ситуації; виявляє неточності у вимові звуків у словах та вживанні наголосу; використовує мовні, інтонаційні та немовні засоби виразності.

Здійснює звуковий і складовий аналіз слів; виокремлює голосні, приголосні, тверді, м'які звуки, наголос у словах; розрізняє слова: "звук", "буква", "слово", "склад", "речення"; складає речення, виділяє послідовність слів у реченні, складів та звуків у словах; знає алфавітні назви букв; володіє руховими навичками, необхідними в подальшому для навчання письма.

**Фонетична
компетенція**

Оволодіває чіткою вимовою всіх звуків рідної мови і звукосполучень, відповідно до орфоепічних норм; має розвинений фонематичний слух, що дозволяє диференціювати фонемі; оволодіває мовними і немовними засобами виразності та прийомами звукового аналізу слів; усвідомлює звуковий склад рідної мови.

**СЛОВНИКОВА
РОБОТА**

Має збалансований словниковий запас із різних освітніх ліній: "Особистість дитини", "Дитина в соціумі", "Дитина у і природному довкіллі", "Гра дитини", "Дитина у світі культури", "Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі"; добирає найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення; називає ознаки, якості, властивості предметів, явища, події; вживає слова різної складності, синоніми, антоніми, епітети, метафори, багатозначні слова; фразеологічні звороти; знає прислів'я, і приказки, утішки, загадки, скоромовки; володіє формулами мовленнєвого етикету відповідно до ситуації (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент), формами звертання до дорослих і дітей.

**Лексична
компетенція**

Оперує узагальненими словами різного порядку, стійкими загальноживаними словосполученнями; мовлення дітей і набуває образності; за кількісною та якісною характеристикою словник дитини сягає такого рівня, що вона може легко спілкуватися з дорослими і дітьми, підтримувати розмову на будь-яку тему в межах свого розуміння.

**ГРАМАТИЧНА
ПРАВИЛЬНІСТЬ
МОВЛЕННЯ**

Вживає всі частини мови (іменники, дієслова, прикметники, частки, вигуки, сполучники і сполучні слова); утворює різні форми дієслів і прикметників; практично засвоює всі граматичні категорії (рід, число, відмінкові закінчення) та і поодинокі граматичні форми; узгоджує слова у словосполученнях і реченнях згідно з мовними нормами; створює нові слова за допомогою суфіксів, префіксів, споріднені і однокореневі слова; володіє елементарними навичками корекції та самокорекції мовлення, помічає і виправляє помилки; вживає різні за складністю типи речень (прості, складні, складносурядні, складнопідрядні із сполучниками і сполучними словами).

**Граматична
компетенція**

Вживає (не усвідомлено) граматичні форми рідної мови згідно із законами і нормами граматики (рід, число, відмінок, дієвідміна, клична форма тощо), має розвинене чуття граматичної форми; наявні корекційні навички щодо правильності вживання граматичних форм та порядку слів у реченні.

**ЗВ'ЯЗНЕ
МОВЛЕННЯ
ДІАЛОГІЧНЕ
МОВЛЕННЯ**

Вільно, невимушено вступає в розмову з дітьми, дорослими (як знайомими, так і незнайомими); підтримує і запропонований діалог відповідно до теми, не втручається в розмову інших; буде запропонований діалог відповідно до теми; відповідає на запитання за змістом картини, художніх творів; виконує словесні доручення, звітує про їх виконання; вміє запитати, відповісти на запитання, заперечити, подякувати, вибачитися, розповісти про себе, започаткувати діалог; передавати словами і мімікою свою готовність спілкуватись, обмінюватись інформацією, брати почуте до уваги, домовлятися;

ввічливо ставиться до партнерів по спілкуванню; виявляє свою зацікавленість у розмові, щирість висловлювання, враховує емоційний стан співрозмовників; розуміє, що словом можна не лише підняти настрій, але й образити; вживає лагідні, пестливі слова.

**Діалогічна
компетенція**

Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні і немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету і коректно виявляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника та коригує його залежно від ситуації спілкування.

**МОНОЛОГІЧНЕ
МОВЛЕННЯ** Складає різні види розповідей: описові, сюжетні, творчі (розповіді-повідомлення, роздуми, пояснення, етюди), переказує художні тексти, складає розповіді як за планом вихователя, так і самостійно; розповідає про події із власного життя, за змістом картини, художніх творів, на запропоновану тему, за ігровою та уявлюваною ситуаціями, за результатами спостережень та власної діяльності; самостійно розповідає знайомі казки, вміє пояснити хід наступної гри, майбутній сюжет малюнка, аплікації, виробу; планує, пояснює і регулює свої дії.

**Монологічна
компетенція**

Володіє навичками розгорнутого, послідовного, логічного, зв'язного мовлення; складає різного типу розповіді, імпровізує, розмірковує про предмети, явища, події, друзів; доходить елементарних узагальнень, висновків; висловлює зв'язні самостійні оцінні судження стосовно різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів; виявляє словесну творчість у різних видах мовленнєвої діяльності.

**УКРАЇНСЬКА
МОВА ЯК
ДЕРЖАВНА**

Розуміє, що в Україні українська мова є державною; розрізняє близькі, але не однакові звуки рідної та української мов; розпізнає нові звуки; правильно і чітко вимовляє всі звуки української мови та наголошує слова відповідно до орфоепічних норм української мови; слухає і розуміє мовлення дорослих, казки, оповідання, вірші, запам'ятовує їх; володіє діалогічним мовленням: ініціює, продовжує і завершує діалог, використовуючи етикетну українську лексику; переказує невеличкі тексти та казки, складає різні типи розповідей (описові, сюжетні, з власного досвіду тощо) як за зразком вихователя, так і самостійно; спілкується українською мовою залежно від ситуації.

**Мовленнєва
компетенція**

Інтегроване вміння адекватно й доречно спілкуватись рідною мовою в різних життєвих ситуаціях (висловлювати свої думки, наміри, бажання, прохання), розповідати, пояснювати, розмірковувати, оцінювати, використовувати як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності, форми ввічливості (мовленнєвий етикет); спостерігати за своїм мовленням та мовленням інших, виправляти помилки, дотримуючись загальної культури мовлення, прагне творчо самореалізуватися.

Мовленнєва компетенція передбачає сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної компетенцій.

Комунікативна компетенція Комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні; культура мовленнєвої комунікації.

Комунікативна компетенція передбачає сформованість усіх видів мовленнєвої компетенції.

4. Варіативна частина

4.1. Освітня лінія "КОМП'ЮТЕРНА ГРАМОТА"

Зміст освіти	Результати освітньої роботи
Інформатична компетенція	Обізнаність з комп'ютером, способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури, "миші", здатність розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша, комп'ютерні ігри тощо) та елементарні прийоми роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних програм, створених для дітей дошкільного віку; вміння дотримуватись правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером.

4.2. Освітня лінія "ІНОЗЕМНА МОВА"

Зміст освіти	Результати освітньої роботи
Комунікативно-мовленнєва компетенція	Диференціює звуки іноземної мови, вимовляючи їх правильно, з відповідною інтонацією; сприймає та реагує на звертання, нескладні команди та інструкції педагога, дає відповідь на прості запитання стосовно імені, віку, місця проживання тощо; знає та може озвучити окремі вірші, римування, пісеньки; робить коротке зв'язне повідомлення за запропонованою тематикою, правильно його оформлюючи з точки зору норм мови, що вивчається в межах запропонованого мовного матеріалу; уміє працювати в парах та групах.

4.3. Освітня лінія "ХОРЕОГРАФІЯ"

Зміст освіти	Результати освітньої роботи
Хореографічна компетенція	Має уявлення про хореографію як вид мистецтва, розрізняє та емоційно-ціннісно ставиться до його основних видів (народні, класичні, бальні, сучасні танці), жанрів (гопак, гуцулка, вальс, полька, галоп тощо); орієнтується в танцювальній абетці позицій, рухів. Виконує під керівництвом педагога і самостійно танцювальні рухи, вправи, хороводи, танці, творчі і завдання; відтворює танцювальними рухами характер, темп, динаміку музики; узгоджує рухи з музикою і одночасно взаємодіє з партнером, гуртом дітей; відтворює музичний

образ пластикою і рухами свого тіла, імпровізує в образі. Одержує радість, естетичну насолоду від виконання танцю.

4.4. Освітня лінія "ШАХИ"

Зміст освіти	Результати освітньої роботи
Шахово-ігрова компетенція	Виявляє інтерес до гри в шахи. Орієнтується на шаховій дошці; впізнає і називає шахові фігури; усвідомлює і засвоює правила гри (хід кожної фігури). Виявляє творчі здібності, цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахідливість, терпіння; повагу і толерантність до партнера; позитивно ставиться до успіхів інших дітей; спокійно реагує на свої невдачі у грі, вміє програвати, прагне самостійно досягти успіхів.

Примітка: варіативна частина освітньої діяльності навчального закладу може бути розширена іншими видами дитячої діяльності відповідно до індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків, наявних умов розвитку дошкільників.

Заст. директора ДЗСДО

Т. Панасюк